

УДК 94(477)«1798»

Олена Бачинська

ПРООБРАЗ «ОСОБОВОГО ЛИСТКА З ОБЛІКУ КАДРІВ»

[Рец. на: Групові формулярні списки чиновництва Новоросійської губернії за 1798 рік/Упорядник О.С.Панкєєв.–Запоріжжя, 2011.–125 с.]

Без перебільшення можна сказати, що всі хто будь-коли, влаштувався на роботу або вступав на навчання заповнював «Особовий листок з обліку кадрів» або писав «Автобіографію», відповідаючи на конкретні питання. Проте мало хто з нас замислювався над тим: «Які ж були раніше документи подібного типу?» і «Чи були вони взагалі?». Вченим, які працювали в архівах

безперечно в різних варіантах подібні документи відомі під назвами: «формулярні списки», «сказки», «кондуктні списки» та ін. Те, що сьогодні з'явилось дослідження таких типів документів, як «формулярні списки», доводить важливість їх для вивчення узагальнюючого портрета тих груп робітників, які ці списки складали та особистих даних окремих персоналій. Публікація таких матеріалів вводить до наукового обігу нові документи для подальших досліджень, а також популяризує їх серед широкого кола читачів.

Отже, видання «Групові формулярні списки чиновництва Новоросійської губернії за 1798 рік /Упорядник О.С.Панкєєв. – Запоріжжя, 2011. – 125 с.» є досить актуальним.

У передмові О.С.Панкєєв обґрунтовує актуальність публікації «формулярних списків», визначає важливість підбирання кадрів для Російської імперії у Південній Україні в другій половині XVIII ст.: «Через мережу губернських та повітових установ, що відкривались в той час, влада планувала встановити контроль за економічним та політичним життям регіону, налагодити безпосереднє управління над усіма сферами життя. Втілення планів владних кіл вимагало значних фінансових та людських ресурсів. Особливо гостро стояло питання кадрового наповнення установ, які створювалися» (с.3). Головною метою в другій половині XVIII ст. було інкорпорування Південної України та її населення до соціально-політичних структур імперії. Власне формулярні списки чиновників дозволяють визначити, які саме кадри підбирали для зазначеної мети та відповідних їй завдань.

Структура формулярних списків змінювалась протягом другої половини XVIII ст. Вона дозволяє скласти уявлення про соціальне походження, вік, склад родини, освіту, кар'єру, участь у військових справах, нагороди, власність, здатність продовжувати службу, відповідність посаді згідно з Табелем про ранги 1722 р. (без цієї відповідності займати певну посаду заборонялось). Крім того, формулярні списки були своєрідним обліком чиновників, а також мали посилання на документи, що підтверджували їхні заслуги та якість служби.

Документи, що репрезентовані у виданні, мають унікальність, як доводить упорядник, у тому, що «це єдині на сьогодні групові формулярні списки чиновництва Південної України другої половини XVIII ст., які були укладені на чиновництво окремо взятої губернії» (с.12). Для публікації обрано два групових формулярні списки. Списки окремих чиновників повторюється. Всього вони надають дані про 98 чиновників. Перший, як зазначає О. С. Панкєєв, має списки поліцмейстерів, пристава Таманського портового карантину, Маріупольського городничого, секретаря Карасубазарського римсько-католицького суду, що відсутні у другому списку, а другий, у свою

чергу, містить формуляри прокурора і землеміра Новоросійської губернії та землемірів окремих повітів, що відсутні в першому (с.13).

Публікація зазначених документів здійснювалась вперше науково-популярним методом зі збереженням мовних особливостей оригінальних документів.

Враховуючи вищезазначене, а також значну інформативність матеріалів списків, значення їхньої публікації важко переоцінити. У той самий час, зазначимо, що упорядник не узагальнив цю інформацію з жодного параметра за всіма списками, а також не звертає увагу читача на найбільш важливі або особливі, на його думку, списки чиновників.

Спробуємо, все ж таки виправити цей недолік і акцентувати читача (можливо й заінтригувати) на дані окремих чиновників. Так, зокрема, більшість чиновників походили «з дворян». Про походження окремих чиновників уточнювалось – «з великоросійських дворян», «з угорських дворян», «з естляндських дворян», «з грецьких дворян», «з малоросійської шляхти», «польських дворян», «з рагузинських дворян», «з бояр князівств Молдавського та Волоського» (с.62,64,66,76,78,115). При цьому останній надвірний радник Микола Карпов служив начальником Одеського портового карантину, йому було 43 роки, у нього був син Теодор. Почав службу він у Росії у 1785 р. прем'єр-майором, брав участь в російсько-турецькій війні 1787-1791 рр., під час якої перебував з дорученнями від головнокомандуючого армією в таємних експедиціях. Після закінчення війни й укладання Яського миру (29 грудня 1791 р./ 9 січень 1792 р. н.ст.), як відомо, межиріччя Південного Бугу та Дністра відійшло до Росії. За аналізом формулярного списку, Микола Карпов майже відразу у серпні 1794 р. став керівником Одеського карантину. Він володів слободою з 33 осіб чоловічої статі в Тираспольському повіті (с.76-77). Ще одним одеським чиновником з жовтня 1798 р. став надвірний радник і кавалер Степан Леслій 57 років. Походив він з дворян, мав двох синів Олександра і Миколу. Володів в Єлисаветградському повіті маєтком з 30 селян. Аналіз формулярного списку показав, що Степан мав гарну освіту та значний військовий досвід. Зокрема, він був направлений до Правобережної Білорусії під час першого розділу Польщі як перекладач польської та німецької мов, перепису населення та складання карти Могильовської губернії, таким чином він знав топографічну справу. В російсько-турецьку війну 1787-1791 рр. воював під командуванням талановитих керівників О.Суворова, М.Кутузова, Й. де Рібаса. Крім того, Степан Леслій служив у засновника Бузького козацького полку (війська) полковника Петра Скаржинського в цьому полку, а після його поранення під Очаковим в грудні 1788 р. навіть командував полком. Сам Леслій отримав за це орден Св.Владимира IV ст. Аналіз формулярного

списку показує, що майбутній надвірний радник вже до цього був знайомий з козацтвом, адже протягом 1773-1775 рр. брав участь у ліквідації повстання під проводом Омеляна Пугачова та його наслідків (с.71-75).

Формулярний список одеського поліцмейстера Степана Леслія значно доповнює відому про нього інформацію, надану, наприклад, у книзі «Орлов А. Исторический очерк Одессы с 1794 по 1803 год. – Одесса, 1885», де згаданий одеський поліцмейстер «надвірний радник у 1798 р. Івана Лер» (?)⁴⁴⁵.

Слід зауважити, що в зазначених 98 формулярних списках не всі чиновники походили з дворянської верстви. Серед них – 17% мали походження з «міщан», «обер-офіцерських дітей», «духовного звання», «солдатських дітей», «козацького звання» та ін. З козацьким минулим Лівобережної та Слобідської України був пов'язаний з десятком чиновників, ще частина мала маєтності на території Малоросійської губернії. Серед перших відзначимо віце-губернатора казенної палати колезького радника Павла Неверовського 45 років, який вступив на службу канцеляристом до «справ колишнього суду земського Золотоношенського», потім на військову службу значковим товаришем у січні 1765 р. (с.23); секретаря, титулярного радника Дмитра Кріскова 31 року, який також вступив на службу значковим товаришем в Миргородську полкову канцелярію у 1773 р. (с.22).

Таким чином, враховуючи вищезазначене, видання «Групові формулярні списки чиновництва Новоросійської губернії за 1798 рік» має значний інформаційний потенціал, який можна використовувати у подальших дослідженнях, як з історії чиновництва, так і з історії різних верств населення, конкретних персоналій, окремих інституцій тощо.

Вітаємо упорядника цього видання О.С.Панкеєва з підготовкою та публікацією цінних архівних документів.

Olena Bachynska

Prototype of "Personnel Leaf of Registration of Staff"

[Review: Group formulary lists of bureaucracy in New Russia province of 1798 / Compiled by Pankeev A. S. – Zaporizhzhya, 2011. – 125 p.]

Елена Бачинская

Прообраз «Личного листка по учету кадров»

[Рец. на: «Групповые формулярные списки чиновничества Новороссийской губернии за 1798 год./ Составитель Панкеев А.С. – Запорожье, 2011. – 125 с.»]

⁴⁴⁵Орлов А. Исторический очерк Одессы с 1794 по 1803 год. – Одесса, 1885. – С.198.